

Драга В. Мاستиловић*
Универзитет у Источном Сарајеву
Филозофски факултет

УДК 94(497.2 И.Сарајево):
378.4"1992-1994"
DOI: 10.7251/RFFP2022013M
Оригинални научни чланак

ФОРМИРАЊЕ УНИВЕРЗИТЕТА У САРАЈЕВУ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ (1992–1997)

Универзитет у Сарајеву Републике Српске или Универзитет у Источном Сарајеву, како се данас назива, рађао се, стасавао и развијао упоредо с Републиком Српском, и то као једна од њених најзначајнијих институција. Његово формирање било је условљено изласком из Сарајева више стотина универзитетских професора и неколико хиљада студената српске националности, након избијања ратних сукоба 1992. године, а који су свој рад и образовање жељели да наставе у Републици Српској и поред ратних услова. Универзитет у Сарајеву Републике Српске настао је одлуком о издвајању из дотадашњег Универзитета у Сарајеву, коју је донијела Народна скупштина Републике Српске 1992. године. Услиједио је мукотрпан процес организовања факултета и покретања наставе у најтежим могућим, ратним условима, у објектима који су неријетко били веома близу линије фронта и изложени непријатељској артиљеријској пјешадијској ватри. Ипак, у таквим, скоро немогућим условима, Универзитет у Сарајеву Републике Српске опстао је и заживио.

Кључне ријечи: Сарајево, универзитет, Република Српска

* draga.mastilovic@ff.ues.rs.ba

Избијањем ратних сукоба на простору Босне и Херцеговине 1992. године више стотина професора предратног Универзитета у Сарајеву и неколико хиљада студената српске националности нашли су се у нимало завидној ситуацији. Прогон српских интелектуалаца у Сарајеву започео је већ у априлу 1992. године. Тако је, на примјер, 6. априла те године, приликом одласка на посао, снајперским хицем рањен угледни професор и декан Медицинског факултета у Сарајеву Бориша Старовић (Шећеров – Зечевићи Шошић, 2013: 16). Међутим, убиство уваженог сарајевског професора и народног посланика Милутина Најдановића, кога су муслиманске паравојне формације половином августа 1992. године одвеле из његовог стана и свирепо убиле (Крајишник, 2016: 407), био је посљедњи сигнал и оним српским интелектуалцима који до тада нису били напустили Сарајево да то морају што хитније учинити, ако мисле да спасе голе животе. На тај начин, на територију Сарајева које се налазило под контролом Војске Републике Српске изашао је већи број професора и студената Сарајевског универзитета. Велики број њих отишао је даље, већином у тадашњу Савезну Републику Југославију, али је један дио остао и у дијелу Сарајева који је припадао Републици Српској.

Међутим, осим Електротехничког факултета, који је био смјештен у Лукавици, то јест у дијелу града који је остао под контролом Војске Републике Српске, ниједан од 22 факултета предратног Универзитета у Сарајеву није могао да настави рад на ранијим локацијама. Због тога је Народна скупштина Републике Српске на свом 20. засједању, 14. и 15. септембра 1992. године, у Бијељини, на дневни ред ставила „Приједлог одлуке о издвајању Српског универзитета из бившег Универзитета у Сарајеву“. Приједлог одлуке је образложио министар за образовање, науку и културу Републике Српске Љубомир Зуковић. Обавјештавајући народне посланике о тешком стању у Сарајеву и немогућности рада факултета, Зуковић је изразио сумњу да ће универзитет, усљед ратних околности, тешко моћи да функционише и у дијеловима града под контролом Војске Републике Српске, те закључио да оснивање српског универзитета у Сарајеву у том тренутку има преваходно политички значај, то јест „ријешеност нашу да ту останемо“ (Стенограм са 20. сједнице Народне скупштине Републике Српске, други дио, 1992: 3)¹. Међутим, на министрову кон-

¹ У образложењу приједлога одлуке, тадашњи министар просвјете Љубомир Зуковић, између осталог, рекао је:

Нама је сасвим јасно да услови у Сарајеву су такви у овом тренутку да ниједан факултет не може да ради. Пољопривредни је изгорио до темеља. Бањалучки универзитет је добио право да оформи тај факултет. У великој мјери је оште-

статацију да оснивање или издвајање Универзитета у Сарајеву Републике Српске има превасходно политички значај, реаговао је народни посланик Митар Миљановић констатацијом да су разлози за његово оснивање национално-историјски, економски, политички и психолошки. Он је, такође, предложио да се у оквиру тог универзитета оснује и српско-православна духовна академија у рангу факултета (Стенограм са 20. сједнице Народне скупштине Републике Српске, други дио, 1992: 4). Народни посланик Пантелија Миловановић предложио је да се у одлуци користи термин „издвајање“, а не „оснивање“, јер „зашто бисмо ми оснивали универзитет у Сарајеву кад је то био наш, кад смо ми као народ били власници тога, јер смо ми то оснивали“ (Стенограм са 20. сједнице Народне скупштине Републике Српске, други дио, 1992: 4). У току скупштинске расправе могла су се чути и опречна мишљења, па је тако народни посланик Рајко Касагић изнио став да не треба дуплирати капацитете, то јест обнављати рад оних факултета који већ постоје на Универзитету у Бањој Луци. У том смислу он је предложио да се Електротехнички и Филозофски факултет „измјесте из Универзитета Републике Српске у Сарајеву“ на Универзитет у Бањој Луци, и то на начин да се опрема пренесе са Електротехничког факултета из Лукавице у Бањалуку² и да тај факултет настави да функционише у оквиру Бањалучког универзитета. Исто тако, Касагић је предложио да кадрови са Филозофског факултета у Сарајеву пређу у Бањалуку и да се тако, умјесто Педагошке академије у Бањој Луци, оснује Филозофски факултет (Стенограм са 20. сједнице Народне скупштине Републике Српске, други дио, 1992: 4–5). Народни посланик Милан Тешић предложио је да се иста одлука о издвајању донесе и за бивше универзитете у Тузли и Мостару, јер је велики број српских кадрова такође избјегао из тих градова (Стенограм са 20. сједнице Народне скупштине Републике Српске, други дио, 1992: 6). На крају је Народна скупштина донијела

ћен и Шумарски факултет, у припреми је одлука да тај факултет добије Бањалучки универзитет или да га оснива, или да се нађе формулација да се овај премјести. Познато је чак да ни у оном прстену око Сарајева у овом тренутку не може да ради ниједна основна нити средња школа, па ми ђаке измјештамо на безбједнија мјеста. Према томе, „оснивање Српског универзитета у Сарајеву, односно његово издвајање из Сарајевског универзитета бивше Босне и Херцеговине, за нас у овом тренутку има превасходно политички значај, значи, ријешеност нашу да ту останемо (Стенограм са 20. сједнице Народне скупштине Републике Српске, други дио, 1992: 3).

² Према ријечима самог министра Зуковића, радило се о тада најсавременијој опреми на простору бивше Југославије.

три одвојене одлуке о издвајању универзитета у Сарајеву, Мостару и Тузли.

Одлука о издвајању свих високошколских установа из Универзитета у Сарајеву и њиховом удруживању у Универзитет у Сарајеву Републике Српске објављена је у *Службеном гласнику Републике Српске* 9. новембра 1992. године. Другом тачком наведене одлуке прописано је да су високошколске установе дужне да у року од годину дана од ступања на снагу ове одлуке обезбиједи услове за наставак рада прописане Законом о универзитету (*Службени гласник РС*, бр. 17/92, 1992: 726). Трећом тачком поменуте одлуке било је прописано да првог ректора Универзитета у Сарајеву Републике Српске именује Влада Републике Српске. За првог ректора Универзитета Влада је, на сједници 21. октобра 1992. године, именovala проф. др Војислава Максимовића³ (*Службени гласник РС*, бр. 17/92, 1992: 750).

Закон о универзитету Народна скупштина донијела је скоро годину дана након Одлуке о издвајању високошколских установа с Универзитета у Сарајеву, то јест на сједници 20. и 21. јула 1993. године (*Службени гласник РС*, бр. 12/93, 1993). Убрзо након тога, тачније 7. септембра 1993. године, именован је и први Републички савјет за развој универзитетског образовања, који су чинили: академик Милорад Екмечић, академик Славко Леовац, владика захумско-херцеговачки проф. др Атанасије Јефтић, проф. др Биљана Плавшић, проф. др Никола Кољевић, проф. др Бранко Ђерић, проф. др Васо Драговић, доц. др Витомир Поповић и др Владимир Лукић, који је тада обављао и дужност предсједника Владе Републике Српске (*Службени гласник РС*, бр. 18/93, 1993: 747). У међувремену, руководство Републике Српске одржало је јула мјесеца 1993. године састанак на Палама са

³ Вијест о именовану за првог ректора Универзитета у Сарајеву Републике Српске, професора Максимовића затекла је на посланичким задацима у Источној Херцеговини. О томе он каже:

Та нова дужност, коју ми је телефоном саопштио министар Велибор Остојић, тражећи да што прије дођем у Пале, била је за мене право изненађење и потпуна непознаница. Постао сам ректор Универзитета, за који сам знао да још не постоји. Када сам стигао у тадашњу српску ратну пријестоницу, моје чуђење је нестало, а бојазан уклоњена јер ме је охрабрило Караџићево и Крајишничково увјеравање да ћу на тој дужности имати њихову потпуну подршку и помоћ. То се и сасвим обистинило, и то никада нијесам ни могао, а ни желио да заборавим. Са њима и њиховим сарадницима, као и са надлежним министрима у Влади Републике Српске, одмах је постигнута сагласност да се будући факултети, поред Српског Сарајева, оснивају и у другим градовима источног дијела Републике Српске, гдје се за то покажу повољне околности (Максимовић, 2013: 36).

групом професора, гдје је закључено да се почне са обнављањем рада факултета (Драговић, 2013: 47)⁴. Након тога, министар Зуковић, на приједлог ректора, именовоа је проф. др Митра Миљановића и проф. др Васа Драговића за проректоре (Драговић, 2013: 47).

Народна скупштина Републике Српске, осим одлуке о издвајању Универзитета у Сарајеву, од 14. септембра 1992. године, донијела је идентичне одлуке и када су у питању универзитети у Тузли и Мостару, а у Бањој Луци је већ постојао универзитет. На основу тога, у појединим срединама је схваћено да ће у Републици Српској, поред већ постојећег у Бањој Луци, постојати још три универзитета. Тако су поједини професори који су избјегли из ранијих универзитетских центара почели да се самостално организују и да у неким градовима обнављају рад појединих факултета и уписују студенте, без испуњености основних услова, а ослањајући се само на одлуке Скупштине од 14. септембра. Таквим факултетима, који нису имали сагласности ресорног министарства, Влада Републике Српске забранила је рад (Транскрипт магнетофонског снимка 36. сједнице Народне скупштине Републике Српске, дискусија министра Зуковића, 1993: 45). Све је то изазвало поприличну конфузију и пријетило да пређе у стихију. Због свега тога, Народна скупштина ставила је на дневни ред свог 36. засједања питање организације универзитета у Републици

⁴ Према сјећању професора Васа Драговића (Драговић, 2013: 47–48), који је присуствовао поменутом састанку, на истом су донесени сљедећи закључци:

- да се обаве консултације са свим професорима који су доступни и заинтересовани;
- да се упуту јавни позив свим професорима који су напустили Универзитет у Сарајеву да се ангажују на организовању рада Универзитета у Сарајеву Републике Српске;
- да, имајући у виду негативне околности ратног окружења, високошколске установе могу организовати рад на привременим локацијама у свим општинским центрима у којима се за то могу обезбједити потребни услови;
- да се високошколским установама да генерална сагласност да могу ангажовати наставно особље из других република бивше СФРЈ;
- да Република Српска нема новца за финансирање овог подухвата и да ће се ректор и декани факултета морати ангажовати на проналажењу простора за рад, опреме и обезбјеђења новца за текући рад тражењем донација;
- да се ректору Универзитета препоручи да Министарству образовања, науке и културе РС предложи именовање два проректора (за наставу и финансије).

Српској. Међутим, на том засједању Народне скупштине, које је одржано 29. и 30. децембра 1993. године на Палама, повела се жучна полемика међу посланицима о броју и организацији универзитета у Републици Српској. Поједини посланици истрајавали су на идеји да у Републици Српској треба да постоји само један универзитет, и то онај у Бањалуци, док су посланици из Семберије говорили у прилог оснивању и трећег универзитета, са сједиштем у Бијељини. С обзиром на то да су се приликом расправе снажно испољили разни локализми, у расправу се укључио и тадашњи предсједник Републике Српске Радован Караџић, који је позвао посланике да не размишљају регионално већ национално, да воде рачуна о сваком крају Републике Српске, а не само о својим регијама и говорећи у прилог оснивању Универзитета у Сарајеву Републике Српске рекао и следеће:

Ја сам увјерен да Бањалуку и Бијељину, и да сви хоће да зауставе у развоју, не могу зауставити. Бијељина се налази на средини између два крака, Бањалука има огромно залеђе, шта нам је радити са Источном Херцеговином и са Романијом и са Старом Херцеговином [...] није само либерални концепт, хајде да развијемо само тамо гдје сама ствар има интересе, постоји и национални интерес и да би се успоставила равнотежа и да би се ојачала карика, мора нација као цјелина да улаже тамо гдје је танко [...] немојмо се играти са нечим што је питање опстанка народа (Транскрипт магнетофонског снимка 36. сједнице Народне скупштине Републике Српске, 1993: 50)⁵.

⁵ Говорећи о потреби да се Српско Сарајево одржи, а све у контексту оправданости функционисања универзитета у овом граду, Караџић је рекао:

[...] како ћемо га одржати [...] морамо створити и критичну масу интелигенције овдје, ми ћемо овдје бити у додиру с једним огромним свијетом, агресивним свијетом исламским. Наш капитал, наше образовање, наша култура, наша привреда биће ту на Миљацки у додиру са читавим једним свијетом чији експонент ће бити босански муслимани. Ми ту битку не смијемо изгубити никада и нипошто [...] Сарајевско ратиште је створило државу. Не може се умањити ничији значај, али да је сарајевско ратиште пукло, да су они избили на Дрину и пресјекли коридор, не би било ни Крајине, ни Републике Српске Крајине, ни Херцеговине, ни ничега, само да су провалили између Сарајева и Зенице, Изетбеговић никада не би преговарао [...] (Транскрипт магнетофонског снимка 36. сједнице Народне скупштине Републике Српске, 1993: 50).

Приликом расправе посебно је привукло пажњу емотивно излагаче народног посланика Воја Купрешанина, који се снажно залажио за Универзитет у Сарајеву Републике Српске⁶, а у својој другој дискусији тога дана на исту тему, између осталог, рекао је:

[...] због чега ја лично инсистирам на томе да се афирмише Сарајевски универзитет. Постоје три разлога, стратешки, политички и психолошки. Постоји и четврти разлог, повући 10 хиљада студената на ове просторе. Такође, пети разлог, Сарајево је главни град бивше БиХ и ако је Српски универзитет у Сарајеву, Сарајево је и српски град. То су све разлози због којих ја то истичем овдје и због којих морамо и требамо да усвојимо да заиста универзитет буде у Сарајеву (Транскрипт магнетофонског снимка 36. сједнице Народне скупштине Републике Српске, 1993: 54).

Након расправе Народна скупштина донијела је одлуку да Универзитет у Сарајеву Републике Српске чине факултети и академије умјетности чланице Универзитета у Сарајеву, Универзитета у Мостару и Универзитета у Тузли бивше Босне и Херцеговине, а које су издвојене из дотадашњих универзитета одлукама Скупштине 14. септембра 1992. године, као и новоосновани Учитељски факултет у Бијељини, који је организован на основу Закона о универзитету (Службени гласник РС, бр. 25/93, 1993: 979). Истом одлуком прецизирано је да Универзитет у Бањој Луци чине факултети и академије чланице Универзитета у Бањој Луци бивше Босне и Херцеговине, затим новоосновани Филозофски факултет, који је организован на основу Закона о универзитету, те факултети који су већ издвојени из бившег Универзитета у Сарајеву и премјештени у Бању Луку, што се првенствено односило на Пољопривредни и Шумарски факултет. Такође, на поменутом засједању Народна скупштина усвојила је препоруку

⁶ Између осталог, Купрешанин је рекао:

Ја ћу се вратити на покојног Душка Радовића, који је рекао *Све је сјало само дјеца расту*, то је вријеме комунизма, а ми данас у српском парламенту покушавамо да забранимо да дјеца расту на овим просторима. Наша дјеца у Бањалуци и Бијељини живе у посебним условима. Ти су услови идеални у односу на услове овдје. Ми морамо помоћи и морамо бити максимално солидарни, да овој дјечи око чијих кућа падају гранате дамо и омогућимо што је елементарно да се школују, образују и чувају српску земљу. Шта ако младост оде са ових простора и успостави се опет зелена трансферзала. Цабе је, пропала је српска револуција. Све ове наше жртве биле су узалуд. Ја вас молим да подржите и помогнете српској дјечи на овим просторима (Транскрипт магнетофонског снимка 36. сједнице Народне скупштине Републике Српске, 1993: 52).

Влади Републике Српске да се приликом доношења одлуке о мрежи високошколских установа води рачуна о дисперзији факултета, то јест да факултети и академије не буду концентрисани само у једном центру, већ да се они оснивају и у другим градовима Републике Српске. На тај начин утемељена је каснија организациона структура Универзитета, то јест чињеница да су факултети овог универзитета размјештени у више градова, од Требиња до Брчког и Добоја. За овакво рјешење заложио се и тадашњи предсједник Народне скупштине Момчило Крајишник, који се у неколико наврата укључивао у дискусију о овој тачки и чија је улога у оснивању Универзитета у Сарајеву Републике Српске била веома значајна. Иначе, први ректор Универзитета проф. др Војислав Максимовић сматра да су за оснивање Универзитета најзаслужнији били предсједник Републике Српске Радован Караџић и предсједник Народне скупштине Момчило Крајишник, који је дужи низ година био и предсједник Савјета Универзитета (Максимовић, 2013: 36)⁷.

Тако је Универзитет у Сарајеву Републике Српске, након формалног конституисања, започео мукотрпан процес оживљавања универзитетског живота у ратним условима. А то је подразумијевало борбу на два колосијека. Прије свега, требало је обезбиједити основне услове, првенствено просторне, за функционисање ректората и факултета и, с друге стране, обезбиједити неопходан професорски кадар за отпочињање наставног процеса. И поред тога што је Универзитет од самог почетка уживао пуну подршку од стране републичког руко-

⁷ Говорећи о институцијама и појединцима који су дали кључан допринос у формирању и раду Универзитета тих ратних година, ректор Максимовић истиче и помоћ која је стизала из тадашње СР Југославије, првенствено од тамошњих универзитета, као и разних државних институција и предузећа, али ипак наглашава:

Имајући и данас све то у виду, ипак не треба заборавити примарни допринос који су Универзитету у Источном Сарајеву дале државне институције, предузећа, установе и појединци из Републике Српске. Уз још једно издвајање мр Момчила Крајишника, који је био и дугогодишњи предсједник Савјета Универзитета и његовог замјеника, инж. Миливоја Гутаља, тадашњег директора предузећа „ФАМОС“, посебно заслужују да се издвоје министар у Влади Републике Српске Велибор Остојић и проф. др Љубомир Зуковић. Веома добре сараднике имао сам у проректорима – проф. др Митру Миљановићу и проф. др Васу Драговићу, као и у Слободану Савићу, првом директору Студентског центра у Палама. У различитим околностима, али са довољно разумијевања и толеранције, сарађивао сам са деканима свих факултета и академија, који су, са ректором, чинили Наставно-научно вијеће нашег Универзитета. Његов генерални секретар била је Рајка Ђерић, дипломирани правник (Максимовић, 2013: 37).

водства и надлежних институција, ипак у тим ратним условима Република Српска није била у могућности да поднесе финансијски терет овог подухвата. То је и констатовано на састанку републичког руководства са професорима на Палама, јула мјесеца 1993. године, па је ректору и деканима стављено у дужност да путем прилога и донација обезбиједи почетне услове за функционисање Универзитета и факултета, али и студентских домова, јер Влада за ту прву годину није буџетом уопште предвидјела средства за функционисање Универзитета. А све потребно обезбиједити, од простора до канцеларијског намјештаја, без икаквих финансијских средстава, није био нимало једноставан подухват, посебно у ратним условима.

За привремено сједиште ректората Универзитета Скупштина општине Пале додјелила је објекат дотадашњег Дома извиђача „Будућност“ на Палама, који је Закључком општинског Извршног одбора, од 12. 12. 1993. године, престао да постоји као правни субјект, а објекти и имовина предати су на кориштење Универзитету и Основној школи Пале (АОП, 10. 12. 1993). Нешто касније, тј. 8. фебруара 1994. године, Извршни одбор Скупштине општине Пале донио је нови закључак, по којем су сви објекти и цјелокупна имовина Дома извиђача „Будућност“, као и објекат Електропривреде на истој локацији стављени на располагање Универзитету (АУИС, бр. 46/94, 10. 12. 1994). У тим објектима у наредним годинама функционисао је ректорат Универзитета, Економски факултет Пале и Студентски центар. Како објекти изворно нису били намијењени да служе у сврхе високог образовања, руководство Универзитета морало је изнаћи средства и уложити додатне напоре да објекте оспособи и прилагоди тој намјени. Осим тога, у тим објектима били су смјештени и студенти и професори, који су, и једни и други, имали статус избјеглица, па се појавио и проблем њихове исхране. Због тога је ректор Максимовић, у свом допису Комесаријату за избјеглице и хуманитарну помоћ Републике Српске, од 25. 12. 1993. године, молио да тај комесаријат преузме бригу о исхрани око 100 студената и 20 професора, асистентата и административног особља, који су стално боравили у тим објектима (АУИС, бр. 01 – 12/93, 25. 12. 1993). Истим поводом ректор се обраћао на разне адресе, па је тако, на примјер, од Црвеног крста Југославије тражио помоћ у храни, али и у одјећи и обући, јер, како у допису наводи, „већини студената недостаје обуће и одјеће“ (АУИС, бр. 188/94, 8. 7. 1994). Поред тога, требало је ријешити у кратком периоду и низ других организационих проблема када је било у питању функционисање ректората и осталих објеката везаних за њега, Економског факултета и Студентског центра, попут адаптације објеката

(АУИС, бр. 116/94, 26. 5. 1994), гријања простора, чак и ограђивања универзитетског комплекса⁸, затим набавку основних канцеларијских средстава за рад⁹, набавку постељина, посуђа и средстава за чишћење намијењених Студентском центру, али и основног хигијенског прибора и наставног материјала за студенте¹⁰. Међутим, објекти на Палама нису били једина брига руководства Универзитета, јер је требало помоћи у организацији и осталих факултета, али и обезбиједити услове за смјештај студената и у другим студентским центрима. Тако је, на примјер, ректор Максимовић, 18. 8. 1994. године, молио Комесаријат за избјеглице и хуманитарну помоћ и Црвени крст Ре-

⁸ Ректор Максимовић молио је почетком априла 1994. године Д. П. Шумарство Пале да се за потребе гријања ових објеката додијели помоћ од 50 кубних метара огревног дрвета и да по могућности дрва буду испоручена што прије како би се просушила до јесени, јер су у току зиме 1993/1994. године имали низ проблема са гријањем због тога што су им испоручена сива дрва. Истог дана ректор је послао још два дописа Д. П. Шумарству, у којима је тражио помоћ у дрвној грађи за ограђивање објеката и помоћ за исхрану студената (АУИС, бр. 62/94, 63/94 и бр. 64/94, од 4. 4. 1994).

⁹ Тако је, на примјер, ректор 10. 7. 1994. године од ресорног министарства тражио да за потребе ректората набави једну писаћу електричну ћириличну машину, фотокопир-апарат и телефакс (АУИС, бр. 205/94, 10. 7. 1994). Више докумената свједочи о томе да је помоћ у основном канцеларијском материјалу тражена од разних установа и предузећа како у Републици Српској тако и у СР Југославији. Тако, на примјер, ректор Максимовић у писму упућеном Служби за платни промет у Београду, 4. октобра 1995. године, захваљујући на донацији у канцеларијском намјештају и материјалу, између осталог, каже и ово: „Сазнали смо да вршите промјену компјутера и штампача, усисивача, телефонских секретарских уређаја, па вас молимо да и ту опрему усмјерите нашем Универзитету, а иста нам је неопходна“ (АУИС, бр. 227/95, 4. 10. 1995). Добијену опрему ректор је усмјеравао према факултетима којима је она била у датом тренутку најпотребнија. Примјера ради, ректор је једну писаћу машину, добијену као донацију од предузећа „Минел“ из Београда, поклатио Филозофском факултету (АУИС, бр. 228/95, 22. 7. 1995), а другу писаћу машину, која је била донација Универзитету од стране предузећа НИС „Нафтагас“ из Новог Сада, поклатио је Факултету физичке културе (АУИС, бр. 229/95, 9. 10. 1995).

¹⁰ У Молби ректора Максимовића за помоћ, коју је 22. јула 1994. године упутио Комесаријату за избјеглице и хуманитарну помоћ Републике Српске, ректор је за потребе Студентског центра на Палама тражио 20 душека (спужви), 100 постељина, 200 пешкира, 50 комплета посуђа, 2000 свески, по 400 комада хемијских и графитних оловки, 200 пасти за зубе, 100 четкица за зубе, по 500 комада сапуна тоалетних и за прање веша, по 500 кг детерџента за суђе и постељину и тако даље (АУИС, бр. 247/94, 22. 7. 1994).

публике Српске, као и Митрополију добробосанску, да за смјештај студената Електротехничког и Филозофског факултета у Лукавици, који су те године почињали с редовном наставом, помогну у обезбјеђивању основних ствари за опремање студентског дома: мадраце, ћебад, јастуке, столове, столице, ноћне ормариће, посуђе за кухињу и слично (АУИС, бр. 265/94, 18. 8. 1994).

Други велики организациони проблем за Универзитет представљало је и обезбјеђивање неопходног наставничког кадра, па су посебно декани уложили огроман напор да прво избјегле сарајевске професоре наговоре да се врате и наставе са радом у тим ратним условима. Према свједочењу професора Васа Драговића, на јавни позив, који је упућен у лето 1993. године, свим избјеглим професорима из Сарајева да се ангажују на својим факултетима у обнављању рада, одазвало се око 60 професора. Међутим, само је мали број њих исказао спремност да се врати и у потпуности ангажује на факултетима, јер их је већина до тада ријешила радни ангажман и стамбено питање, већином у Србији или Црној Гори. Због тога је већина професора била спремна да се ангажује само као хонорарни сарадници (Драговић, 2013: 48). У таквим околностима, велику помоћ, посебно у наставничком кадру, пружили су универзитети из СР Југославије, тј. професори који су ангажовани за наставне предмете које није могао држати домаћи расположиви наставнички кадар. У том погледу, ректор Максимовић посебно истиче помоћ, првенствено у наставничком кадру, која је долазила с универзитета у Београду, Новом Саду, Нишу, Приштини, Крагујевцу, Подгорици и Бањој Луци (Максимовић, 2013: 37). Да то није била мала помоћ, јасно је ако се има у виду да су ти професори морали пролазити кроз ратом захваћена подручја и долазити такође у ратну зону да држе предавања и испите, и то уз неадекватан превоз и уопште изузетно ограничена средства комуникације. А при свему томе добијали су за то веома мале, често само симболичне накнаде.

И поред свих организационих проблема, Универзитет у Сарајеву Републике Српске успио је да већ те ратне 1994. године успостави и први пут, скромно али свечано, прослави и своју крсну славу – светитеље и просвјетитеље Ђирила и Методија и изврши освећење просторија ректората. Свечаности која је одржана у просторијама ректората 24. маја 1994. године, присуствовали су, поред осталих, и предсједник Републике Српске Радован Караџић, који је био и кум славе, затим предсједник Владе Владимир Лукић, митрополит добробосански Николај, предсједник Уставног суда Гашо Мијановић, више министара и народних посланика, декани факултета, те већи број ви-

соких званица из Републике Српске и СР Југославије. Универзитет у Бањој Луци представљао је проректор Станко Станић, који је Универзитету поклатонио икону Светих Ђирила и Методија, а Универзитет у Београду заступао је проф. др Предраг Гавриловић Јовановић (*Васељена*, 1995: 52). Поздрављајући званице, ректор Максимовић је, између осталог, рекао:

Осјећајући се искреним, али скромним следбеницима великих цивилизацијских и хришћанских идеја словенских просвјетитеља и срчаним присталицама светосавља, које је утемељено у српску нацију и културу, за крсну славу српског Сарајевског универзитета изабрали смо 24. мај – Дан светог Ђирила и Методија, који пада у вријеме свеопштег буђења природе, а и уздигнућа наше јуначке и страдалничке српске нације (Максимовић, 1995: 54).

Том приликом ректор је у најкраћим цртама образложио и смисао постојања Универзитета у Сарајеву Републике Српске:

Само оживљавањем властитих факултета очуваћемо постојећи универзитетски кадар и створити неопходни научни подмладак, а што је и још потребније – омогућићемо нашим потомцима стицање неопходног факултетског звања и образовања. У свему томе се најбоље и очитује смисао и оправданост постојања нашег универзитета, као једног од важних знакова и државног идентитета Републике Српске (Максимовић, 1995: 54).

За то вријеме одвијао се мукотрпни процес организовања и оживљавања факултета. Већ 1993. године прву генерацију нових студената уписали су Технолошки факултет у Зворнику, Економски факултет на Палама, Учитељски факултет у Бијељини, Медицински факултет и Стоматолошки факултет у Србињу, док су поједини факултети те године организовали само полагање испита и инструктивну наставу за студенте избјегле са простора под контролом муслиманских и хрватских снага. Прва половина 1994. године искориштена је за обезбјеђивање услова за покретање рада и осталих факултета, што у појединим случајевима није било нимало лако. Ипак, уз велику помоћ општина на чијој територији су отворани факултети, Универзитет је, и поред претешких услова за функционисање факултета и академски рад, наредну 1994/1995. академску годину започео са 16 факултета и академија. Да је владало велико интересовање кандидата за упис на разне факултете Универзитета у Сарајеву РС, свједочи и податак да је послје првог уписног рока руководство Универзитета тра-

жило од Министарства образовања, науке и културе повећање уписне квоте за академску 1994/1995. годину, и то на Економском, Медицинском, Стоматолошком, Технолошком, Учитељском, Машинском и Електротехничком факултету (АУИС, бр. 01 – 257/94, 3. 8. 1994). Тако је Економски факултет Пале, којим је као декан руководио проф. др Васо Драговић, уписао те године на прву и другу годину студија укупно 177 редовних и 13 ванредних студената, а ако том броју додамо и предратне сарајевске студенте који су уписани на трећу и четврту годину студија, онда долазимо до податка да је Економски факултет Пале академске 1994/1995. године имао укупно уписаних 460 студената. Филозофски факултет у Лукавици те године уписао је укупно 60 редовних и 25 ванредних студената на два до тада основана студијска програма: Српски језик и књижевност и Педагогија. Декан Филозофског факултета био је проф. др Гојко Бабић. Медицински факултет у Србињу, којим је тада руководио декан проф. др Бориша Старовић, уписао је те академске године укупно 88 студената на двије године студија, а Стоматолошки факултет у Србињу, под руководством декана проф. др Олге Благојевић, уписао је на прве двије године студија укупно 62 редовна студента. Већ другу генерацију студената те године уписивао је и Технолошки факултет у Зворнику, под руководством декана проф. др Немање Поповића, а те године уписано је укупно 146 редовних студената. Учитељски факултет у Бијељини уписивао је те академске године, такође, другу генерацију редовних студената, укупно на двије године њих 179. Факултетом је руководио декан проф. др Митар Новаковић. Пољопривредни факултет у Лукавици тада је уписивао своју прву генерацију, 30 редовних студената, а Факултетом је руководио проф. др Мирослав Богдановић. Такође, Електротехнички факултет у Лукавици, под руководством проф. др Вељка Вулетића, уписао је те године своју прву генерацију од 57 редовних студената, а Машински факултет у Вогошћи уписао је на прву годину 100 редовних и 20 ванредних студената. Машинским факултетом руководио је проф. др Момир Шаренац. Правни факултет на Илици уписао је те академске 1994/1995. године 100 редовних и 20 ванредних студената. Посебно важан догађај за Универзитет те тешке ратне 1994. године било је оснивање Српско-православне духовне академије „Свети Василије Острошки“ у Србињу, која је те академске године на прву годину студија уписала 26 редовних студената, а чији је први декан био проф. др Атанасије Јефтић, епископ захумско-херцеговачки (*Васељена*, 1995: 61–62). Музичкој академији на Илици, којом је руководио декан академик Војин Комадина, Влада је

накнадно, 27. октобра 1994. године, одобрила упис 10 студената на буџету и три самофинансирајућа студента (Службени гласник РС, бр. 28/94, 1994: 789). За Ликовну академију у Требињу (декан професор Милорад Ђоровић), Факултет за физичку културу Пале (декан проф. др Манојло Чалија) и Природно-математички факултет у Сарајеву (декан проф. др Петар Гргић) нема података о уписаним студентима за ту годину, али ће већ наредне године Ликовна академија и Факултет физичке културе уписати прву генерацију студената, док Природно-математички факултет никада није заживио. Посебан куриозитет било је формирање Академије за конзервацију умјетнина српских, која је била у саставу Универзитета у Сарајеву Републике Српске, а функционисала у Београду, под руководством декана проф. др Данила Крстића. Академија је те године уписала 28 редовних студената (Васељена, 1995: 62).

Из наведених података видљиво је да је Универзитет у Сарајеву Републике Српске већ друге године свог постојања, и то у ратним условима, имао преко 1300 студената, што је свакако био успјех с обзиром на околности у којима је функционисао. И поред свега, услови за упис на факултете били су ригорозни, што се може видјети из извјештаја о проведеном пријемном испиту на појединим факултетима. На примјер, декани Медицинског и Стоматолошког факултета у Србињу послали су извјештај Министарству и Универзитету, 8. јула 1994. године, о проведеном пријемном испиту за први уписни рок те године. Из поменутог извјештаја види се да је пријемном испиту на Медицинском факултету приступило 45 студената, а да су пријемни испит положила 32 кандидата или 71%. На Стоматолошком факултету од 23 пријављена кандидата у првом року, пријемни испит је положило њих 16 (АУИС, бр. 241/94, 20. 7. 1994). Исто се може запазити и у извјештају декана Електротехничког факултета проф. др Вељка Вулетића проректору за наставу проф. др Митру Миљановићу, од 15. јула 1994. године, из којег се види да су од 37 кандидата њих 24 положила пријемни испит и уписани на Факултет у првом уписном року 1994. године (АУИС, бр. 255/94, 27. 7. 1994).

Услови студирања првих генерација студената нису били нимало лаки. Одлуком Владе Републике Српске установљени су центри студентског стандарда на Палама, Лукавици, Вогошћи, Србињу и Зворнику. Као што је већ наглашено, студенти су се хранили оскудним оброцима из хуманитарне помоћи, а и основне хигијенске потрепштине и прибор неопходан за наставу, обезбјеђивао им је Комесаријат за избјеглице и хуманитарну помоћ, Црвени крст или други донатори. Нису били ријетки и они студенти који су живјели у

условима крајње оскудице, и то основних потрепштина за живот, па је ректор Максимовић био принуђен да моли донаторе чак и за одјећу и обућу студентима, као и за основна хигијенска средства. Да хуманитарну помоћ у храни и осталим потрепштинама није понекад било нимало лако обезбиједити, свједочи и допис Црвеног крста Републике Српске ректору Универзитета од 3. 10. 1994. године, у коме се наводи да, због економске блокаде и смањених донација из иностранства, нису у могућности одговорити позитивно на молбу ректора за хуманитарном помоћи у сврху исхране студената (АУИС, бр. 01 – 526/94, 15. 10. 1994). Међутим, ни запослени на Универзитету, рачунајући ту и професоре, нису били у пуно бољој материјалној ситуацији, о чему несумњиво свједочи и једно писмо ректора Максимовића од 11. октобра 1994. године, у коме моли Комесаријат за избјеглице и хуманитарну помоћ да се запосленима у Ректорату и Економском факултету на Палама додијели 45 породичних пакета хуманитарне помоћи (АУИС, бр. 335/94, 11. 10. 1994). Такође, владала је оскудица и у књигама, па и у основној уџбеничкој литератури, што се види из бројних молби ректора Максимовића које је упућивао библиотекама и издавачким кућама у Републици Српској и СР Југославији, да додијеле помоћ у уџбеницима и књигама неопходним за одвијање наставног процеса. У ту сврху ректор се обраћао чак и Министарству одбране Републике Српске молбом да се дио библиотеке бивше Војне академије у Рајловцу уступи Универзитету (АУИС, бр. 44/95, 6. 3. 1995).

Поред свега наведеног о условима студирања првих генерација студената, треба нагласити и то да су се објекти факултета понегдје налазили веома близу линије фронта, а самим тим и у домену не само непријатељске артиљерије већ и снајперске, митраљеске и пушчане ватре. То је свакодневно доводило у опасност студенте, као и наставно и административно особље факултета. У том погледу посебно је тешко било стање на оним факултетима који су били смјештени у сарајевским општинама, а које су представљале прву линију фронта, па је и сваки долазак на факултет представљао излагање ризику по живот. Осим тога, већина мушких студената били су војни обвезници, па је свака офанзива непријатељске војске значила за већину њих прекид наставе и одлазак у своје јединице, често на прве линије фронта. Како је изгледало истовремено ратовати и студирати, види се, на примјер, из наредбе министра одбране Републике Српске упућене Главном штабу Војске Републике Српске, 24. октобра 1995. године, у коме се, између осталог, каже да се у складу с општом војном ситуацијом и потписаним споразумом о прекиду непријатељ-

става, дозвољава студентима генерације уписане 1994/1995. године, који су одслужили осмомјесечни војни рок, да се могу привремено ослободити војне обавезе у сврху студирања, док студенти који су уписали академску 1995/1996. годину а нису одслужили војни рок, да се имају „без изузетка упутити на служење рока у терминима који ће омогућити одслужење војног рока до почетка наставе у школској 1996/1997. години“ (АУИС, бр. 246/95, 27. 10. 1995). Дакле, упис студија није подразумијевао одлагање одслужења осмомјесечног војног рока, па се тако у редовну наставу улазило тек наредне академске године по упису. Посебно је у то вријеме било тешко ванредним студентима, који нису имали обавезу похађања наставе, па самим тим нису били ни ослобађани из својих јединица у сврху студирања, већ само у сврху полагања испита. А колико је било то одсуство из ровова у сврху припремања и полагања испита, види се из поменуте наредбе Министарства одбране, гдје се у тачки шестој каже: „Команде јединица Војске и МУП-а ће ванредним студентима омогућити одсуство ради полагања испита у трајању од 7 до 15 дана по пријављеном испиту“ (АУИС, бр. 246/95, 27. 10. 1995). Међутим, и поред тога, од студената је захтијеван висок ниво знања, што се, примјера ради, може видјети и из извјештаја декана Економског факултета на Палама, од 23. августа 1994. године, у коме је наведено да је на два рока те године укупна пролазност студената била у просјеку око 40%, док је пролазност за предмете за које је одржан само један испитни рок те године, још нижа, око 20% (АУИС, бр. 01 – 209/94, 23. 8. 1994). Факултети су се на различите начине довијали да колико-толико олакшају студентима у таквим условима, па је тако, на примјер, Учитељски факултет у Бијељини због погоршане ситуације на фронтима и ангажовања великог броја студената у јединицама Војске Републике Српске, предавања из зимског семестра 1994. године организовао током јануара и фебруара 1995. године (АУИС, бр. 01 – 62, 23. 3. 1995).

Упркос свим ратним недаћама, Универзитет није занемаривао ни научну компоненту свога рада, па је тако руководство Универзитета и Српско-православне духовне академије у Србињу успјело да ратне 1994. године одржи и први научни скуп у организацији Универзитета. Научни скуп, који је одржан у Требињу од 4. до 6. септембра 1994. године, био је посвећен 100. годишњици рођења и 15. годишњици упокојења једног од водећих православних теолога и духовника 20. вијека, Јустина Поповића, под називом *Ошац Јустин Појовић у свом и нашем времену*. Учешће на скупу, поред ректора Максимовића, узели су и епископ захумско-херцеговачки Атанасије, митрополит

црногорско-приморски Амфилохије, епископ врањски Пахомије, епископ браничевски Игњатије, академик Матија Бећковић, проф. др Жарко Видовић, пјесник Момир Војводић и други (Максимовић, 1995: 55–57).

Убрзани развој и консолидовање Универзитета настављено је у првој половини 1995. године, када је основана и Универзитетска библиотека, али и обновљен рад још неких факултета. Те године покренут је и часопис Универзитета *Васељена*, а у првом броју објављени су текстови митрополита дабробосанског Николаја, проф. др Војислава Максимовића, проф. др Љубомира Зуковића, епископа захумско-херцеговачког проф. др Атанасија Јефтића, проф. др Митра Миљановића и доц. др Нова Плакаловића, као и неколико радова проф. др Јустина Поповића, поводом стоте године од рођења и 15 година од његовог упокојења. Такође, у првом броју *Васељене* (1995) објављен је и текст студента Драгане Мацгаљ, као и универзитетска хроника.

Међутим, друга половина 1995. године донијела је бројне невоље Универзитету, посебно појединим факултетима, а највише оним који су егзистирали на подручју Српског Сарајева. Наиме, у то вријеме учестале су офанзивне акције муслиманских снага из Сарајева, а крајем августа у те акције, као директна подршка муслиманској и хрватској војсци, укључиле су се и снаге НАТО пакта. Петнаестодневно бомбардовање Републике Српске, проведено под кодним називом „Намјерна сила“, извело је преко 5.000 војника НАТО пакта са више од 400 летјелица, укључујући и 222 борбена авиона који су извели 3.515 летова. На Републику Српску бачено је 1026 бомби укупне тежине преко 10.000 тона (РЦИРЗ, 2017: 47). Бомбардовање Српског Сарајева започело је 30. августа 1995. године у два часа и пет минута послије поноћи, а у наредних 15 дана на војне и цивилне објекте у Српском Сарајеву НАТО алијанса бацила је преко 600 разорних пројектила из ваздуха и више од 2000 топовских граната с Игмана, калибра већег од 120mm (Иванишевић, 2015: 67). Мета напада НАТО авијације, којој су се са земље придружиле и снаге НАТО пакта за брзу интервенцију на Игману, са својом тешком артиљеријом, били су положаји Војске Републике Српске, али и цивилни објекти у и око Сарајева. За тих петнаест дана НАТО снаге, са земље и из ваздуха, немилосрдно су бомбардовале Пале, Вогошћу, Илијаш, Грбавицу, Лукавицу и Хаџиће, једнако војне и цивилне објекте, па чак и болницу „Жица“ у Блажују (Лазић, 1997: 120). Том приликом страдали су и објекти Универзитета, а највише зграда Електротехничког факултета у Лукавици, у којој је било смјештено неколико факултета,

а која се нашла међу првим бомбардованим објектима на подручју Српског Сарајева. Већ 1. септембра 1995. године, ректор Максимовић је одобрио хитну помоћ од 1000 динара за санацију зграде Електротехничког факултета, која је одмах и почела (АУИС, бр. 211/95, 1. 9. 1995). Неколико дана касније ректор је упутио дописе деканима факултета у коме, између осталог, наводи:

Вама је добро познато да је зграда Електротехничког, Пољопривредног и Филозофског факултета Универзитета у Сарајеву претрпјела изузетно велика разарања. Ови наши факултети били су изложени тешким ударима НАТО авијације, западних снага за брзо реаговање са Игмана и муслиманске артиљерије. На овим нашим факултетима већ се увелико ради на санацији објеката. У тај велики посао активно је укључено и наставно особље ових наших факултета. Увјерени смо да солидарност наших факултета неће изостати. Знамо добро у каквим условима радите и са каквим се тешкоћама борите. Међутим, и ваша најскромнија помоћ добро ће доћи (АУИС, бр. 213/95, 6. 9. 1995).

Међутим, и поред свих настојања, због тешког оштећења зграде (поломљене све стаклене површине, порушени преградни зидови и покидане све водоводне и електроинсталације), ова три факултета нису била у могућности да до прољећа 1996. године наставе са наставним процесом (АФФ, бр. 02 – 657/96, 4. 11. 1996). Али, упис студената на прву годину студија ни у тој академској години није обустављен. Влада Републике Српске одобрила је те године Универзитету у Сарајеву Републике Српске упис 1023 студента, од тога 658 на буџету, 280 самофинансирајућих и 85 ванредних (Службени гласник РС, бр. 9/95, 1995: 225). Од тог броја: Економски факултет Пале 150, Електротехнички факултет у Сарајеву 70, Машински факултет у Вошћини 100, Медицински факултет у Србињу 80, Стоматолошки факултет у Србињу 60, Правни факултет у Илици 130, Пољопривредни факултет у Сарајеву 40, Технолошки факултет у Зворнику 100, Музичка академија у Илици 13, Учитељски факултет у Бијељини 130, Филозофски факултет у Сарајеву 100, Духовна академија „Светог Василија Острошког“ у Србињу 50 (Службени гласник РС, бр. 9/95, 1995: 225). Накнадно, 22. августа 1995. године, Влада је одобрила и упис 60 студената на Факултет за производњу и менаџмент у Требињу, 80 студената на Факултет за физичку културу на Палама и 25 студената на Академију ликовних умјетности у Требињу (Службени гласник РС, бр. 17/95, 1995: 494). У децембру 1995. године Влада је одобрила упис још 10 ванредних студената на Факултет за физичку

културу на Палама, тако да је укупан број студената којима је Влада те године одобрила упис на Универзитет у Сарајеву Републике Српске износио 1198 (Службени гласник РС, бр. 24/95, 1995: 622).

Међутим, убрзо након почетка академске 1995/1996. године, Универзитет, тачније факултете смјештене на простору Српског Сарајева, снашла је још једна невоља. Наиме, Дејтонским мировним споразумом већина општина дотадашњег српског града Сарајева, попут Вогошће, Хаџића, Илијаша, Илице, предата је муслиманско-хрватској Федерацији, чиме започиње егзодус сарајевских Срба из тих општина. Заједно с егзодусом становништва започео је и егзодус оних факултета који су до тада егзистирали у њима. На удару су се прије свих нашли Машински факултет у Вогошћи те Правни факултет и Музичка академија на Илици, који су се морали селити, док су се Електротехнички, Филозофски и Пољопривредни факултет у Лукавици нашли веома близу линије раздвајања. Тих тешких дана, у стању крајње неизвјесности и напетости, ректор Максимовић се обратио предсједнику Народне скупштине Момчилу Крајишнику, који је тада вршио и функцију предсједника Државног комитета за имплементацију споразума у Дејтону, молбом да има у виду постојање факултета у општинама које треба да припадну муслиманско-хрватској Федерацији БиХ те да о свим промјенама и одлукама Комитета редовно обавјештава декане тих факултета (АУИС, бр. 272/95, 30. 11. 1995). Допис исте садржине ректор је упутио и Трифку Радићу, предсједнику Ратног предсједништва Српског Сарајева. Трачак наде за сарајевске Србе да ће се можда исправити неправда учињена према њима у Дејтону, пружала је мировна конференција у Паризу. У очајничком покушају да спријечи егзодус српског народа из Сарајева, а самим тим и исељавање факултета из општина које су поклоњене Федерацији БиХ, Вијеће Универзитета у Сарајеву Републике Српске, преко ректора Максимовића, обраћало се предсједнику СР Југославије Слободану Милошевићу, али и тадашњим најзначајнијим европским и свјетским политичарима. Тако, на примјер, у писму Слободану Милошевићу од 30. новембра 1995. године, Максимовић, између осталог, каже:

Ваша екселенцијо, ми, чланови Универзитета у Сарајеву Републике Српске, смо увјерени да и Ви, као и ми, врло добро знате да се 150.000 Срба у Српском Сарајеву налази пред стравичним егзодусом. Наш универзитет не може ни у ком случају наставити рад под муслиманско-хрватском управом. Он је радио у најтежим условима, под канонадом граната из земље и ваздуха и сад мора престати са радом. Ми смо ду-

боко увјерени да за 150.000 Срба и наш универзитет није све изгубљено. Сасвим смо сигурни да Ви можете непосредно помоћи да се у Паризу пронађе рјешење и да не дође до егзодуса 150.000 припадника нашег народа из Сарајева, града у коме живимо више од хиљаду година (АУИС, бр. 272/95, 30. 11. 1995).

Писма сличне садржине ректор Максимовић упутио је и предсједнику Руске Федерације Борису Јељцину, француском предсједнику Жаку Шираку и америчком предсједнику Билу Клинтону. Обраћајући се предсједнику Јељцину емотивним ријечима:

Ваша екселенцијо, Вама се обраћамо као предсједнику Велике Русије која је кроз вијекове штитила и помагала српски народ. Увјерени смо у снагу велике Русије и у то да ће и овога пута помоћи српском народу. Велико НЕ Велике Русије рјешава нашу судбину (АУИС, бр. 272/95, 30. 11. 1995),

ректор Максимовић је молио Јељцина да се барем заложи да се Сарајево стави под управу Уједињених нација.

Међутим, сви ти вапаји нису уродили плодом и Универзитет је подијелио судбину егзодуса сарајевских Срба. Вијеће Универзитета је 23. маја 1996. године дало сагласност да се Машински факултет из Вогошће, Правни факултет с Илице и Филозофски факултет из Лукавице преселе на Пале, а Музичка академија с Илице у Лукавицу (АУИС, бр. 128/96, 23. 5. 1996). Машински факултет је касније са Пала пресељен у Лукавицу. За факултете пресељене на Пале то је био потпуно нови почетак, и то у неадекватним просторијама фабрике ФАМОС – Коран на Палама, у монтажним објектима које је требало адаптирати за нову намјену и опремити најосновнијом опремом за рад факултета и извођење наставе. За те сврхе Главни штаб Војске Републике Српске додијелио је ургентно Универзитету, јуна мјесеца 1996. године, 150 комада школских клупа и 300 столица, који су равномјерно подијељени факултетима на Палама: Филозофском, Правном, Машинском и Факултету за физичку културу, као и новом објекту на Јахорини Студентског центра Пале (АУИС, бр. 272/95, 30. 11. 1995). Међутим, то није било ни близу довољно за нормално одвијање наставе, па ће се помоћ за опремање ових факултета наставити интензивно тражити и у наредном периоду.

И поред свега наведеног, Универзитет је наставио са припремама за наставак прекинутог наставног процеса, као и за упис студентата на свим факултетима и академијама у новој академској 1996/1997. години, па чак и са неким новим студијским програмима.

Савјет Универзитета, којим је тада предсједавао Момчило Крајишник, на сједници одржаној 25. јула 1996. године, поново је за ректора Универзитета именовао проф. др Војислава Максимовића (АУИС, бр. 241/96, 25. 7. 1996). Број студената се почео повећавати, јер је Влада РС одобрила те године упис укупно 1300 студената на Универзитет у Сарајеву Републике Српске (Службени гласник РС, бр. 13/96, 1996: 564). Закључком Вијећа Универзитета од 24. октобра 1997. године, Универзитет је промијенио назив у Универзитет у Српском Сарајеву, аналогно одлуци Владе Републике Српске о називу града Сарајева (АУИС, бр. 352/97, 24. 10. 1997). За Универзитет је почињало једно ново доба, почињао је период мирнодопског развоја, али је то истовремено значило и нове напоре за обезбјеђивање адекватних услова за рад факултета и установа студентског стандарда, као и напоре у обезбјеђивању властитог кадра, јачању научних капацитета и међународне сарадње.

Литература

- Васељена* (1995). Часопис Универзитета у Сарајеву Републике Српске, бр. 1. Српско Сарајево: Универзитет у Сарајеву Републике Српске.
- Драговић, В. (2013). Сјећање на почетак рада Економског факултета. У М. Ребић и др. (Прир.), *60 година традиције – 20 година у Српској*. Источно Сарајево: Економски факултет и Завод за уџбенике и наставна средства.
- Иванишевић, М. (2015). *Поља несреће*. Београд: Vukotić Media.
- Крајишник, М. (2016). *Како се рађала Република Српска*. Бања Лука: Бесједа.
- Лазић, М. (1997). *Дневник ратној хирургији*. Пале: Српска новинска агенција – Срна.
- Максимовић, В. (2013). Наше незаборавно универзитетско доба. У М. Ребић и др. (Прир.), *60 година традиције – 20 година у Српској*. Источно Сарајево: Економски факултет и Завод за уџбенике и наставна средства.
- Максимовић, В. (1995). Укријепљени дух српства и православља. *Васељена*, 1, 53–54.
- Шећеров–Зечевић, Д. и Шошић, М. (2006). Бориша Старовић – живот и дјело. У Д. Шећеров–Зечевић (Прир.), *Сјоменица Борише Старовића* (13–20). Бања Лука: Академија наука и умјетности Републике Српске.

Извори

АУИС: Архива Универзитета у Источном Сарајеву

АФФ: Архива Филозофског факултета Пале Универзитета у Источном Сарајеву

АОП: Архива општине Пале

РЦИРЗ: Републички центар за истраживање рата, ратних злочина и тражење несталих лица Републике Српске (2017). *Извјештај о раду Републичког центра за истраживање рата, ратних злочина и тражење несталих лица за 2016. годину*. Бања Лука

Службени гласник Републике Српске (1992), бр. 17/92.

Службени гласник Републике Српске (1993), бр. 12/93.

Службени гласник Републике Српске (1993), бр. 18/93.

Службени гласник Републике Српске (1993), бр. 25/93.

Службени гласник Републике Српске (1994), бр. 28/94.

Службени гласник Републике Српске (1995), бр. 9/95.

Службени гласник Републике Српске (1995), бр. 17/95.

Службени гласник Републике Српске (1996), бр. 13/96.

Стенограм са 20. сједнице Народне скупштине Републике Српске одржане 14. и 15. септембра 1992. године у Бијељини – у посједу аутора.

Транскрипт магнетофонског снимка 36. сједнице Народне скупштине Републике Српске – у посједу аутора.

Draga V. Mastilović

THE FOUNDING OF THE UNIVERSITY OF SARAJEVO,
REPUBLIC OF SRPSKA (1992–1997)

Summary

With the onset of war in the Sarajevo area in 1992, several hundred professors and several thousand students of Serbian ethnicity were forced to leave the parts of the city which were controlled by the Muslim paramilitary units, while only a smaller number remained in the parts controlled by the Republic of Srpska Military. On account of these circumstances the National Assembly of the Republic of Srpska reached a decision to separate institutions of the higher education from the pre-war University of Sarajevo, and found the University of Sarajevo, Republic of Srpska, on September 14th 1992. This decision was finalized at the National Assembly session in December 1993. In September that year preparations had already been made to restore the functioning of some of the higher education institutions.

The process of founding and reviving the higher education institutions continued in the following two years. This meant finding appropriate buildings, staff, establishing institutions for ensuring students' standard as well as solving all other issues that accompany the functioning of a university. These activities had to be carried out in the war conditions, near the line of fire and in extreme poverty as most of the students and professors at that point had refugee status. Nonetheless, the University managed to revive the functionality of many schools and enroll a good number of students especially bearing in mind that these were still circumstances of warfare.

The new phase in the functioning of the University began in 1995 and 1996 after the signing of the Dayton Agreement by which Serbs were obliged to leave the parts of Sarajevo assigned as the Muslim–Croat territories of the Federation. The Serbian people, among them professors and students, moved from Sarajevo into the parts belonging to the Republic of Srpska where they continued their livelihoods.

Despite such difficult circumstances, the University never ceased its operations and students continued to enroll every year, even the school year of 1996/1997, during which novel study programs were offered. This marks the beginning of the new phase in the development of the University, having been renamed the University of East Sarajevo in the years that followed.

Key words: Sarajevo, university, Republic of Srpska